

Pratarmė

Septintajame žurnalo *Ars et praxis* tome skelbiama penkiolika Lietuvos ir užsienio šalių autorių straipsnių; dauguma jų yra Lietuvos muzikos ir teatro akademijos (LMTA) dėstytojų, doktorantų ir absolventų tyrimai muzikologijos, teatrologijos, kinotyros, atlikimo meno ir pedagogikos srityse. Dalį *Ars et praxis* publikacijų tradiciškai sudaro straipsniai, parengti kasmetinės LMTA mokslinės konferencijos pranešimų pagrindu – šįmet vykusio 43-joji konferencija buvo dedikuota Juozo Naujalis 150-osioms gimimo metinėms.

Žurnalą pradeda Danutės Petrauskaitės straipsnis „Juozas Naujalis muzikinėje Juozo Žilevičiaus veikloje“, kuriame per Žilevičiaus gyvenimo įvykius ir 1917–1983 metų publikacijas, skirtas Naujalis gyvenimui ir darbams, atskleidžiama įvairialypė šių abiejų muzikų veikla, gražus bendradarbiavimas, o po 1929 m., kai Žilevičius išvyko į Ameriką, – ilgametis jo indėlis išsivijoje puoselėjant Naujalis muzikinį palikimą. Juozo Žilevičiaus amžininkės dainininkės Vladislavos Polovinskaitės-Grigaitienės kūrybinį kelią analizuoja Tamara Vainauskienė. Straipsnyje „Valstybės teatro solistė Vladislava Grigaitienė: balso metamorfozė ir vokalinio meno principų kilmė“ Grigaitienė pristatoma kaip itališkos Manuelio García'os (sūnaus) vokalo mokyklos atstovė – Sankt Peterburgo konservatorijos profesorės Natalijos Ireckajos ir kitų žymių dainininkų mokinė ir Kauno konservatorijos dėstytoja, vokalo pedagogikos Lietuvoje pradininkė. Analizuodama Grigaitienės sukurtus vaidmenis, Vainauskienė randa du jos meninės veiklos etapus: pirmuoju laikotarpiu (1919–1924 m.) dainininkė išbandė mecosoprano partijas, antruoju (1925–1944 m.), balsą laipsniškai perorientavusi į soprano repertuarą, Grigaitienė tapo Valstybės teatro primadona, viena ryškiausių Lietuvos nepriklausomybės laikotarpio dramatinio ir lyrinio dramatinio soprano vaidmenų atlikėjų.

XX a. pirmųjų dešimtmečių menotyros raidos tematiką plėtoja Anastasijos Koržovos publikacija „Ukrainos teatrologija XX amžiaus pirmajame trečdalyje: organizaciniai, metodologiniai ir žanriniai bruožai“, kurioje analizuojamos Ukrainos teatrologijos mokyklos formavimosi aplinkybės, išryškinant nepelnytai primiršto teatro istoriko, vieno iš formaliosios analizės kūrėjų Vladimiro Peretco (1870–1935) veiklą. Vengrijoje tuo pat laikotarpiu darbovosi Béla Bartókas – jo kūrinių fortepijonui stiliaus ypatumai nagrinėjami ir apibendrinami Vincenzo De Martino ir Linos Navickaitės-Martinelli straipsnyje „Būgnijimas klavišais: Bėlos Bartoko pianistinis stilius ir jo sąsajos su primityvizmo estetika“. Autoriai tyrinėja Bartoko pianistinio stiliaus evoliuciją, analizuodami pasirinktus skirtingų kūrybos etapų kūrinius („Rumunų šokius“ op. 8a, 14 bagatelių op. 6, kai kurias „Mikrokosmoso“ pjeses), ir atranda trijų rūšių sąsajas su primityvizmo estetika: Bartókas rėmėsi muzikiniu folkloru ir jo archajiniais morfologiniais bruožais, išradingai panaudojo pirmąpradžius muzikos

elementus (ritmo pulsą, garso ir tylos kaitą, dinamikos kontrastus, tam tikras garsų ir intervalų sekas), o pianistinės technikos užduotis (greitus garsačius, akordų sekas, dvigubų tercijų pasažus, repeticijas ir pan.) pavertė konstruktyviaisiais muzikos kūrinių elementais.

2019 m. minėjome ir šimtąsias kompozitoriaus Eduardo Balsio gimimo metines. Ta proga Audronė Žiūraitytė aptarė vieno populiariausių šio autoriaus kūrinių – baleto „Eglė žalčių karalienė“ – pastatymus, kurių, pradedant premjera (1960), būta penkių (paskiausias – 2019 m.). Skirtingos Balsio baleto interpretacijos, pasak straipsnio autorės, „atspindi kintančią choreografijos meno vertybių skalę“ ir liudija šio kūrinių vertingumą, jo muzikos turinio talpumą. Eduardo Balsio vyresniojo kolegos, kompozitoriaus Stasio Vainiūno kūrybos fortepijonui chronologiją tiria Judita Žukienė – publikacijoje „Stasio Vainiūno fortepijoninių kūrinių sąrašo rekonstrukcija“ nagrinėjamos kompozicijų sukūrimo metų nustatymo ir numeracijos problemos, siekiama patikslinti ir papildyti informaciją apie Vainiūno fortepijoninę kūrybą, rekonstruoti kūrinių fortepijonui sąrašą bei jų chronologiją (kaip tyrimo rezultatas pateikiamas Vainiūno kūrinių fortepijonui sąrašas-lentelė).

Tarp šio *Ars et praxis* tomo publikacijų išsiskiria Miglės Miliūnaitės straipsnis „Sakralinės ir pasaulietinės muzikos santykio transformacija vėlyvaisiais viduramžiais: Charleso Taylora sekuliarizacijos teorijos perspektyva“ – jo autorė kvestionuoja nuomonę, kad sakralinės ir pasaulietinės muzikos santykis yra opozicinis, o muzikos sekuliarizacija būdinga moderniesiems laikams. Miliūnaitė daro išvadą, kad vis meistriškesnės daugiabalsės bažnytinės muzikos emancipacija („siaurėjimas“ estetinio patyrimo link) neturėtų būti laikoma opozicija jos sakralumui, jeigu estetinė atliekamo kūrinių vertė netampa svarbesnė už kultinę vertę. Vakarų Europos profesionaliosios muzikos kilmė iš sakraliosios sferos, pasak tyrimo autorės, leidžia šią muziką vertinti „ne kaip atsiradusią anapus religijos, bet susiformavusią krikščioniškosios tradicijos ribose“.

Du darbai – Agnės Railaitės-Jurkūnienės straipsnis „Meno ir amato aspektai: specifika, diferenciacija, sintezė akompanuojančio pianisto veikloje“ ir bendraautorė Vytenio Gursčio ir Audronės Žiūraitytės publikacija „Somatikos teorijų ir praktikų taikymo fleitininkams perspektyvos“ – susieja XIX–XX a. pradžios meno ir technikos atradimus ir šiandieninį atlikimo meną. Railaitės-Jurkūnienės tyrimo objektas – akompanavimo meno ir amato dichotomiškumas; autorės teigimu, romantizmo kūrėjai „transformavo tradicinę akompanavimo kaip lydinčiosios muzikos sampratą, suteikė akompanimento partijai lygiavertį muzikinio partnerio kameriniame ansamblyje statusą“. Todėl šiuolaikiniam akompanuotojui reikalingas kūrybiškumas ir individualumas, jis nebėra vien solisto muzikinių inspiracijų „vykdytojas“, bet meninės interpretacijos bendraautoris. Gursčio ir Žiūraitytės straipsnyje aptariami XIX–XX a. sankirtoje paplitę kūno valdymo metodai, šiuolaikinių somatikos teorijų formavimasis (Alexanderio atrasta naujų įgūdžių ir įpročių formavimo technika, Feldenkraiso kūno įtampų atpažinimo, „sąmoningumo per judėjimą“ metodas) ir šių teorijų taikymas sprendžiant fleitininkams aktualias problemas, susijusias su kvėpavimu ir laikysena muzikuojant. Straipsnyje pateikti praktiniai patarimai ir įžvalgos gali būti naudingi ir kitiems atlikėjams.

Likusiųose žurnalo straipsniuose gvildenami išimtinai šiuolaikinio meno reiškiniai. Raimondos Žiūkaitės darbe „Triadų (konsonansinių trigarsių) junginių algoritmizavimo galimybės“ apžvelgiamas triadų funkcionavimo pobūdis posttonacinėje XX–XXI a. muzikoje ir jo teorinės interpretacijos, tiriamas triados potencialas ir aktualumas šių dienų kompozicijose, pateikiami kompiuteriu generuojamų struktūrų eskizai. Ramunė Marcinkevičiūtė (publikacijoje „Menininkas kaip spektaklio personažas Eimunto Nekrošiaus teatre. Režisieriaus pasaulėžvalgos retrospekcija“) aptaria Nekrošiaus kūrybai svarbų menininko ir kūrybos fenomeną, į jo spektaklius žvelgdama per tris šio kūrėjo gyvenime išryškėjusias vertybines atramas – menininko laikysenos nuoseklumą (nepriklausomybę), kūrybos autentiškumą (savitumą) ir režisūrą kaip sąžiningą darbą (amata). Ramunės Kryžauskienės straipsnyje apibendrinama žymaus nūdienos pianisto, LMTA profesoriaus Petro Geniušo individuali fortepijono dėstyto metodika – ši publikacija prisideda prie lietuvių fortepijono mokyklos raidos tyrimų. Latvių teatrologės Vėsmos Lēvaldės straipsnis „Skaitmeninis modernizmas teatre: perspektyvos ir naratyvas“ analizuoja skaitmeninių technologijų ir naujų medijų įtaką žmonių mentalitetui ir skaitmeninio modernizmo spektakliuose pavyzdžiais atskleidžia fundamentalių teatro kalbos kategorijų – erdvės, laiko, vaidmens, pasakojimo – suvokimo pokyčius. Ringailė Renevytė, straipsnyje „Personažas kaip atmosfera“ analizuodama aktorės Rasos Samuolytės sukurtą Hertos personažą Krystiano Lupos spektaklyje „Didvyrių aikštė“ (2015), taip pat gilinasi į postdraminio teatro specifiką, kur personažas – ne baigtinis vientisas charakteris, bet veikiau psichinė būseną ir atmosfera, „minties kryptis, asociatyvus vaizdinys, ištarto žodžio aidas“. Živilės Mičiulytės straipsnyje „Post-tiesos“ fenomenas ir refleksyvioji tiriamoji dokumentika“ apmąstoma, kaip keičiasi dokumentinis kinas tiesos ir objektyvių faktų krizės akivaizdoje. Autorė pastebi, kad daugėja dokumentinių filmų, skatinančių kritinį žiūrovų mąstymą, ir daro išvadą, kad šiandien dokumentinio kino kūrėjas kaip niekad turi prisiimti atsakomybę už savo sukonstruotą pasaulį, už tai, kaip jį gali priimti žiūrovai ir kaip jis gali keisti jų tiesos suvokimą.

Žurnalo *Priedai* – 2019 metų *Kronika*, kurioje išvardyti svarbiausi LMTA leidiniai, šioje institucijoje organizuotos konferencijos, pateikti apgintų disertacijų ir meno doktorantūros projektų, magistro ir bakalauro darbų sąrašai, LMTA dėstytojų gauti apdovanojimai; informacija apie *Ars et praxis* VII tomo straipsnių autorius ir *Atmena autoriams*.

Sudarytoja